

Koulutuksen järjestäjän tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat

Sivistyslautakunta 31.01.2023 § 10
56/12.00.02/2023

Oppilaitosten ja koulutuksen järjestäjien velvollisuuksiin kuuluu tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen. Tasa-arvolaisissa ja Yhdenvertaisuuslaissa on määräyksiä, jotka koskevat kouluja ja oppilaitoksia.

Tasa-arvolain tarkoitus on parantaa naisten ja miesten välistä tasa-arvoa, estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Se edellyttää, että miehille ja naisille järjestetään samanlaiset mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen. Tasa-arvolain mukaan oppilaitokset ovat velvollisia laatimaan toiminnan kehittämiseen tähtäävän tasa-arvosuunnitelman eli toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman. Velvoite koskee esi- ja perusopetusta, lukiota, ammatillisia oppilaitoksia korkea-asteen oppilaitoksia ja vapaan sivistystyön oppilaitoksia.

Tasa-arvolaki (609/1986) määrää, että suunnitelma on tehtävä vuosittain tai vähintään kolmen vuoden välein. Tasa-arvolaki edellyttää, että tasa-arvosuunnitelma tehdään yhteistyössä henkilöstön, oppilaiden ja opiskelijoiden sekä huoltajien kanssa. Suunnitelmissa edellytetään alkutilanteen kartoittamista.

Tasa-arvolain 5 a § määrittelee koulutuksen järjestäjän vastuun tasa-arvoa edistävästä toimenpiteistä oppilaitoksissa. Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että vuosittain laaditaan oppilaitoskohtaisesti tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä henkilöstön ja oppilaiden tai opiskelijoiden kanssa. Suunnitelma voidaan sisällyttää osaksi opetussuunnitelmaa tai muuta oppilaitoksen suunnitelmaa.

Tasa-arvosuunnitelman tulee sisältää:

- 1) selvitys oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta;
- 2) tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi;
- 3) arvio aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää oppilas- tai opiskelijavalintoihin, opetuksen järjestämiseen, oppimiseroihin ja opintosuoritusten arviointiin sekä seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen.

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) määrää, että koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta. Yhdenvertaisuuslain 5 § määrittelee sen, miten koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava oppilaitoksen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.

Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on varattava oppilaille ja heidän huoltajilleen sekä opiskelijoille tai heidän edustajilleen mahdollisuus tulla kuulluiksi edistämistoimenpiteistä.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) materiaaleissa kuvataan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisen käytännön merkitystä. Ihmisen asemaan yhteiskunnassa vaikuttavat erilaiset ihmisten väliset erot yhtä aikaa ja suhteessa toisiinsa. Tasa-arvotyössä on siksi huomioitava sukupuolen lisäksi esimerkiksi ikä, alkuperä tai vammaisuus. Samoin sukupuoli on tärkeä näkökulma yhdenvertaisuustyössä.

Yhdenvertaisuus määritellään lainsäädännössä muun muassa perustuslaissa. Perustuslain määritelmä yhdenvertaisuudesta kattaa sekä sukupuolen että muut henkilöön liittyvät tekijät. Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta heidän:

- sukupuolestaan
- iästään
- etnisestä tai kansallisesta alkuperästään
- kansalaisuudestaan
- kielestään
- uskonnostaan ja vakaumuksestaan
- mielpiteestään
- vammastaan
- terveydentilastaan
- seksuaalisesta suuntautumisestaan tai
- muusta henkilöön liittyvästä syystä.

Sekä tasa-arvo- että yhdenvertaisuuslaki asettavat edistämisvelvoitteita viranomaisille, koulutuksen järjestäjille ja oppilaitoksille sekä työnantajille. Tämän vuoksi käytännön edistämistyötä on usein hyödyllistä tehdä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmat yhdistäen. Esimerkiksi oppilaitoksissa tasa-arvosuunnitelma voidaan yhdistää yhdenvertaisuussuunnitelman kanssa. Koulutuksessa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen parantaa oppimistuloksia, lieventää alojen ja ammattien sukupuolen mukaista jakautumista ja tukee kaikkien ihmisten osaamisen saamista hyötykäyttöön.

Perusopetuslain osalta velvoite koskee esiopetusta, oppivelvollisten perusopetusta, lisäopetusta, aikuisten perusopetusta ja maahanmuuttajille järjestettävää perusopetukseen valmistavaa opetusta. Kaikkien näiden koulutusmuotojen opetussuunnitelmien perusteet korostavat sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden lisäämisen merkitystä. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on perusteltua laatia myös niille esiopetusryhmille, jotka eivät toimi kouluissa. Myös Mäntsälän lukiota velvoittavat samat periaatteet.

Koulutuksen järjestäjän kohtaista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa on päivitetty viimeksi 2021 ja sen päivitys on ajankohtainen lukuvuonna 2023-2024. Mäntsälän kunnan oppilaitoksissa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on osa lukuvuosisuunnitelmaa. Suunnitelmassa on myös oppilaitoskohtainen osuus, jossa määritellään oppilaitoskohtaiset toimenpiteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Mäntsälän kunnan opetuspalveluiden tehtävänä on ohjata koulutuksen järjestäjän tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä. Esi- ja perusopetuksen sekä lukiokoulutuksen opetussuunnitelmien perusteisiin on kirjattu arvopohja ja tavoitteet, jotka heijastavat myös tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden

edistämistä opetuksessa ja oppilaitosten toiminnassa. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslakien ja opetus suunnitelmien perusteet antavat pohjan paikalliselle koulutuksen järjestäjän tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmille.

Mäntsälän kunnan koulutuksen järjestäjän tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma päivitetään lukuvuonna 2023-2024 ja päivityksestä vastaa opetuksen tulosalue. Koulutuksen järjestäjän suunnitelma ohjaa oppilaitoskohtaisen suunnitelman tekoa. Koulutuksen järjestäjän tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman päivityksessä otetaan huomioon kouluterveyskyselyn tulokset, oppilaiden, huoltajien ja koulun henkilöstön kanssa tehtävä osallisuustyö sekä koulutuksen tasa-arvorahoitus.

Jatkossa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman päivitystyö on tarkoituksenmukaista sitoa kouluterveyskyselyn tulosten valmistumiseen, koska kyselystä saadaan kattavasti tietoja päivitystyön taustaksi. Oppilaitoskohtaiset suunnitelmat on järkevää edelleen olla osa oppilaitosten vuosittaista lukuvuosisuunnitelmaa, jolloin sivistyslautakunta vahvistaa vuosittaiset toimenpiteet ja suunnitelman arvioinnin.

Oppilaitoskohtaisessa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyössä erityistä huomiota kiinnitetään lukuvuosittain toteutettaviin käytännön toimiin tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Sovitut kehittämiskohteet ja mahdollisimman konkreettiset toimenpiteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi perustuvat oppilaitoksessa toteutettuun kartoitukseen ja ne valitaan aina oppilaitoksen omien tarpeiden mukaan. Suunnitelman toteutumista tulee myös arvioida ja arviointi kannattaa tehdä vuosittain.

Valmistelija	Sivistysjohtaja Timo Ahvo, sähköposti timo.ahvo(@)mantsala.fi
Esittelijä	Sivistysjohtaja Ahvo Timo
Päätösehdotus	Sivistyslautakunta hyväksyy koulutuksen järjestäjän tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman päivityksen esittelytekstissä esitetyllä aikataululla sekä tekstissä mainituilla periaatteilla lukuvuoden 2023-2024 aikana.
Käsittely	<p>Käsittelyn aikana jäsen Osku Karttunen teki seuraavan muutosesityksen: Sivistysjohtajan esitykseen lisätään seuraava lause: ”Sivistyslautakunta painottaa tasa- ja moniarvoista käytäntöä kouluille erilaisten yhdistysten tai järjestöjen kutsumisessa paikalle asiantuntijan roolissa.”</p> <p>Jäsen Niina Pohjonen kannatti esitystä.</p> <p>Koska asiasta oli tehty esittelijän esityksestä poikkeava muutosesitys puheenjohtaja totesi, että asiasta on äänestettävä ja ehdotti nimenhuutoäänestystä esittelijän esityksen ollessa jaa ja Osku Karttusen esityksen ollessa ei.</p> <p>Äänestyksessä esittelijän esityksen puolesta äänesti kolme jäsentä (Marti Nykänen, Salla Nousiainen ja Liisa Tamminen) ja Osku Karttusen esityksen puolesta äänesti viisi jäsentä (Eerik Brusila, Roosa Kurki, Osku Karttunen, Niina Pohjonen ja Matti Virpiaro).</p>

Päätös

Puheenjohtaja totesi sivistyslautakunnan äänestyksen perusteella hyväksyneen koulutuksen järjestäjän tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusuunnitelman päivityksen esittelytekstissä esitetyllä aikataululla sekä tekstissä mainituilla periaatteilla lukuvuoden 2023-2024 aikana. Sivistyslautakunta painottaa tasa- ja moniarvoista käytäntöä kouluille erilaisten yhdistysten tai järjestöjen kutsumisessa paikalle asiantuntijan roolissa.